

نقش‌روزنامه خراسان ۱۱۱ سال قبل در نهضت خودکفایی ملی

نخستین آگهی‌روزنامه خراسان درباره حمایت از کالای داخلی در شماره‌اول خرداد۱۲۸۸ منتشر شد

جواد نوابیان رودسری – موضوع تلاش برای خودکفایی و جلوگیری از نفوذ اقتصادی بیگانگان در کشور، مسئله‌ای است که از زمان نخستین رویاپویی ایرانیان با غرب به ذهن تعدادی از اندیشمندان دغدغه‌مند ایران رسید. این مسئله به‌ویژه در دهه ۱۲۷۰ خورشیدی و بعد از ماجرای واگذاری امتیاز روتر به انگلیسی‌ها که البته به مقاومت مردم و علماراه به جایی نبرد، اوج گرفت و در نهایت به تشکیل نهاد‌های اقتصادی مشهوری مانند «شرکت اسلامی» انجامید؛شرکتی که در سال ۱۲۷۸ خورشیدی، با حمایت علمایی همچون آقاجنفی اصفهانی تأسیس شدو محور فعالیت خود را تولید کالای ایرانی به‌ویژه پارچه‌های وطنی، تقویت جایگاه آن در داخل کشوروتلاش برای گسترش صادرات قرار داد. این موضوع در قالب مقالات، کتاب‌هاو کنفرانس‌های متعدد، طی سال‌های اخیر، مورد بررسی وتحلیل قرار گرفته‌است واز آن به‌عنوان فصلی غرورآمیزاز تاریخ مردمی ایران یاد می‌شود. با این حال، در این تحلیل‌ها و تجلیل‌ها، کمتر به نام شهر مشهدو ایالت خراسان برمی‌خوریم؛حال آن‌که اهالی متدین‌ووطن‌دوست این خطه‌نیز از دوره مشروطه وحتی پیش‌از آن،تلاش‌های گسترده و متعددی در زمینه تحریم کالای خارجی و تشویق به استفاده از تولیدات داخلی داشته‌اند. بررسی مستندات این موضوع به‌ویژه در معدود مطبوعاتی که طی این دوره در مشهد منتشر شد، می‌تواند نقش مهمی در شناخت سابقه مبارزاتی مردم مشهد در این زمینه داشته‌باشد.

■ **مشهد: نقطه ثقل اقتصادی شرق ایران**

به رغم ادعای برخی از مورخان، مشهد که پیش از انعقاد قرارداد «آخال» و از دست رفتن سرزمین‌های ماوراءالنهرکونیوزقراردادپاریس» وجدای هرات و خراسانفغانستان از ایران در دوره قاجاریه، یکی از باراندازهای مهم تجاری شرق کشور محسوب می‌شد، پس از این وقایع دردناک نیز، همچنان مرکزیت خود را حفظ کرد. اسناد متعدد تجاری در این زمینه وجود دارد که نشان می‌دهد بازرگانان مشهدی در این برهه تاریخی، افزون بر فرارودان و هندوستان به تجارت دایمی با گرجستان

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

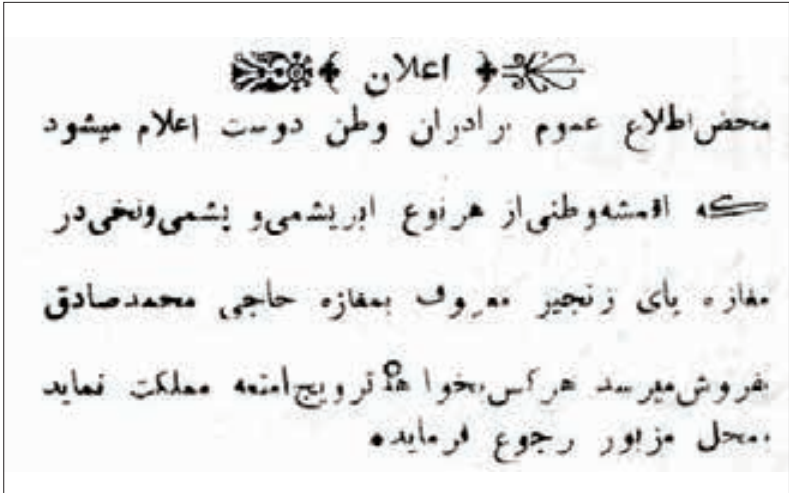
مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

روسیه مشغول بودند و حتی با تآجر «باطومی» در قفقاز، مراودات دایم بازرگانی داشتند. افزون بر این، می‌دانیم که در این زمان، بخشی از داد و ستدهای تجاری در شهر مشهد، توسط بازرگانانی انجام می‌گرفت که اتباع روسیه تزاری یا بریتانیا بودند. این‌ها، به دلیل نپرداختن عوارض گمرکی برای کالاهایی که وارد می‌کردند، می‌توانستند قیمت بازار را در اختیار بگیرند و دمار از روزگار کالای ایرانی درآورند. حکومت قاجاریه، طی واگذاری امتیازات به بیگانگان، گمرکات را هم در اختیار آن‌ها گذاشت و به این ترتیب، عملاً توان رقابت را از تولیدکننده ایرانی گرفت. سقوط اقتصاد ایران در این برهه تاریخی، ناشی از همین رویکرد بود؛ مسئله‌ای که سخت محل دغدغه علمایی قرار داشت که از تداوم این روند به شدت نگران بودند.

■ **تلاش مشهدی‌ها برای استقلال اقتصادی**
قبل و بعد از پیروزی انقلاب مشروطیت، گزارش‌های متعددی درباره مقاومت علما و مردم مشهد در برابر تسلط اقتصادی بیگانگان گزارش شده‌است. طبق نوشته یوسف متولی حقیقی در جلد نخست کتاب ارزشمند «تاریخ معاصر مشهد»، طی یکی از این مقاومت‌ها، قند و چای وارداتی از روسیه و انگلیس تحریم شد و مردم مشهد در ایام عزاداری محرم و صفر به استفاده از

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

نکته‌مهم در تنظیم‌متن آگهی، اهتمام‌نویسنده‌بر انگیزختن حس وطن‌دوستی به‌منظور حمایت‌از اقتصاد داخلی است که این مسئله می‌تواند گوشه‌ای از دغدغه ذهنی بازاریان و بازرگانان آن‌روزهای مشهد را به‌نمایش بگذارد

عسل تولید داخل، به جای شکر وارداتی از روسیه روآور شدند. تحرکات گسترده‌ای برای تحریم پارچه‌های وارداتی که نقطه ثقل تجارت بیگانگان در مشهد بود، گزارش شده‌است. در این بین، مطبوعات مردمی شهر نیز در مسیر حمایت از پوشاک و پارچه داخلی گام برداشتند؛ رویکردی که البته بسیار مورد اقبال عمومی قرار گرفت و حمایت علما از آن به این حرکت جنبه مذهبی و عمومی داد. چنین اقدامی از سوی اهل قلم، مسبوق به سابقه بود. جمال الدین واعظ اصفهانی، از فعالان مشروطه‌خواه که در دوره استبداد صغیر نقش‌شده، کتابی به‌نام «لیاس التقوی» نوشت و در آن به دفاع از پارچه‌های بافت ایران پرداخت. با وجود درگیری‌های

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

شدید میان مشروطه‌خواهان و حکومت استبدادی محمدعلی‌شاه در خرداد سال ۱۲۸۸، تلاش‌های بازرگانان و اندیشمندان وطن‌دوست برای تقویت اقتصاد داخلی وتوجه به تولیدات ایرانی، در برابر سیل بنیان‌کن واردات خارجی، وارد هر حله جدیدی شد و برخی از بازرگانان شریف مشهدی نیز با احساس دغدغه در این زمینه، به انتشار آگهی فروش در روزنامه‌های مردمی این شهر پرداختند. درست در همین زمان، روزنامه خراسان به دلیل انتساب به مشروطه‌خواهان مشهدی و تلاش برای مقابله با استبداد، وارد عمل شد و این چنین بود که نخستین آگهی‌روزنامه خراسان با هدف تقویت جایگاه کالای ایرانی و استقلال در عرصه اقتصاد و در واقع ایفای نقش در نهضت خودکفایی ملی، در شماره ۱۵ این روزنامه به تاریخ دوم جمادی الثانی ۱۳۲۷ (اول خردادماه ۱۲۸۸)، در صفحه چهار، انتشار یافت.

■ متن آگهی تاریخی

متن آگهی روزنامه خراسان از این قرار بود:
«اعلان محض اطلاع عموم برادران وطن‌دوست اعلام می‌شود که اقمشه وطنی (پارچه‌های تولید داخل) از هر نوع ابریشمی و پشمی و نخی در مغازه پای زنجر معروف بمغازه حاجی محمدصادق بفروش میرسد هرکس بخواهد ترویج امته(کالا)

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷

مجله‌روزنامهمشهددر سال ۱۳۲۷
</